

Otok ljubavi

Laszlo, Želimir

Source / Izvornik: **Zbornik III. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti, 2013, 269 - 275**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:254:078377>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

Otok ljubavi

Edith i Richard Ziegler donedavno su bili potpuno nepoznati našoj javnosti i našim povjesničarima umjetnosti. Naravno, Richard je znan umjetnik u Njemačkoj, ponešto se o njemu zna i u drugim zemljama Europe pa i u Americi, ali ne mnogo. No njegova slava nikako da dopre i do nas iako je njegov život četiri pune godine povezan s Korčulom. U svijetu će njegov značaj, uvjeren sam, brzo rasti (kako će biti u nas, nitko ne zna jer smo mi jedna tvrda, nemarna i teška sredina koja je sve više zatvorena i zagledana u sebe i svoje vlastite veličine i velikane), a posebno će zasjati onaj dio njegova opusa, one slike koje je radio, od početka dvadesetih godina pa do dolaska nacista i Hitlera na vlast u Berlinu, u tom čudesnom gradu u kojemu su se do usijanja žarile avangardne likovne, kazališne, glazbene i arhitektonske ideje. U likovnoj umjetnosti tu su bili dadaisti, ekspresionisti, kubisti, socijalno angažirani slikari poput Grosza ili Kollwitzove, šarena grupa umjetnika u kotlu koji vrije. U Berlinu dvadesetih djeluju ključna imena bez kojih ne bi bilo zapadne civilizacije kakvu danas poznajemo, razumijemo i prihvaćamo, kao što su Kurt Weil, Bertolt Brecht, Billy Wilder, Arnold Schönberg, a u likovnoj umjetnosti Dix, Pechstein, Arp, Heartfield, Van der Rohe, Grosz... Richard je s njima u *Novembergruppe*, s njima se druži i s njima jedno vrijeme izlaže. Tada crta i slika sjajna ulja na platnu, akvarele i crteže kojima je bolje od svih drugih uhvatio atmosferu Berlina koju volimo nazivati dekadentnom, s njegovim kabareima, fatalnim ženama, alkoholom i kartama. Čak štoviše, berlinsku »dekadenciju« (avangardnu dekadenciju ili, ako hoćete, dekadentnu avangardu) sve ćemo više doživljavati upravo preko njegovih djela jer ona su dio te atmosfere, i ne samo to – ona su lego-kockice koje su izgradile tu atmosferu. U Berlinu on je *insider*. Kao dokaz tome neka posluži pastel iz serije koju je Richard radio o životu u njemačkoj metropoli 1927. – 1928. godine. Slika ima ironičan naslov, zove se *Solide Schlafstelle für besseren Herrn* (sl. 1).

Kompozicija slike je jednostavna: dolje desno iz kadra izranja poprsje građanina u strogom profilu, a gore lijevo u okviru prozora izranja lik žene raskošnih oblina. To je sve. Može se uočiti dijagonala od desnog donjeg ugla do lijevog gornjeg. Međuprostor je ispunjen zidom kuće naznačenim tamnim, gotovo crnim ciglama i crvenkastim reškama. Koliko je malo potrebno da bi se dinamizirala površina? Jednostavna, smirena, skoro minimalistička kompozicija, a opet tako napeta i puna energije. On je buržuj, odmah je svakome jasno. Tu je *halbcylinder*, bijela kruta košulja i krzno ovratni-

ka kaputa. Nosi naočale i ima Groszu tako drag znak buržuja – podvoljak. Nema sumnje o kome je tu riječ. Usne su mu malo napučene kao da je neodlučan. Nije skrenuo glavu prema ženskom liku, nego je na nju samo »bacio oko« kao da nezainteresirano prolazi ulicom. Lice mu je mišje boje, kako i priliči takvom stvoru, a na miša, ili bolje štakora, podsjeća i fizionomija lica. Crvene su nozdrve (njuši on plijen) i usnice, a tople crvenosmeđe boje još je samo krzneni ovratnik. Opet znak buržuja. Ona, nasuprot njemu, otvoreno (*en face*) gleda u potencijalnu mušteriju i nudi mu svoje raskošne dojke i senzualne poluotvorene usnice koje svašta obećavaju. Crvenom bojom naglašene su samo usnice na njezinu licu, a nešto zagasitijom bojom haljina iz koje obilato nadiru dojke. Sve ostalo je blijedo, sivo, hladno i bezizražajno, uključujući i zastor koji je rastvorila kako bi provirila kroz prozor. Njezine oči su prevelike, prenašminkane, kao i previsoko nacrtane obrve – nema sumnje, riječ je o prostitutki. Scena nije razriješena. Ne znamo što će se dogoditi i hoće li naduti buržuj prihvatiti poziv? Čekamo što će se dogoditi. Sve je još neodređeno, čak i kadar scene koji se rasplinjava. Djelo ne možemo promatrati samo kao više ili manje uspješni likovni eksperiment ili samo kao ekspresionistički uradak, iako je i to moguće, nego ga moramo gledati i kao izravnu osudu stanja stvari u društvu onog vremena, dakle kao angažirano slikarstvo. Zbog likovnog izričaja neki govore o avangardi, a zbog usijanih društvenih tema koje slike prikazuju, neki proglašavaju dekadenciju berlinskog slikarstva. Bilo bi zanimljivo razmotriti koliko je kasniji nacistički režim upravo to avangardno razdoblje, Berlin prije njihova dolaska na vlast, proglasio dekadentnim te koliko i zašto smo mi i danas spremni prihvatiti takvu ocjenu? Ne treba zaboraviti da je *Novembergruppe* bila lijevo orijentirana grupa umjetnika koju su nacisti s pravom gledali kao na svoje prirodne neprijatelje. Bilo bi to važno apsolvirati i zbog nekih ocjena njemačkog poslijeratnog (Prvi svjetski rat) ekspresionizma i mlataranja sintagmom »nova stvarnost« (*Neue Sachlichkeit*) koje su se svojedobno pojavljivale kod nas povodom izložbe njemačkog ekspresionizma u galeriji Klovičevi dvori, a za koje mi se čini da su donesene, da to tako blago rekнем, bez dovoljnog razumijevanja o čemu je tu zapravo riječ. Ali nećemo dalje razvlačiti tu temu jer nemamo ovdje dovoljno prostora a ni volje da ispravljamo krive Drine. Važno je uočiti kako je Ziegler postao značajan slikar u jednom od svjetskih središta i kako je izravno iz njega zbog nacizma 1933. pobjegao na Korčulu. Bez toga teško je razumjeti njegov i

Edithin rad na Korčuli koji nas ovdje prvenstveno zanima, kao i njihovu ljubavnu vezu. Posve je sigurno da je prekid s Berlinom izazvao snažne potrese u obje osobe. Richard je Nijemac arijevac, a Edith Lindt je Židovka. Prema nürnberškom nacističkom zakonu iz 1935. godine, takva veza i takav brak nisu bili dopušteni. Pobjegli su iz tog njemačkog zla dvije godine prije, na vrijeme, ne pristajući na diktaturu u ime i zbog svoje ljubavi. Danas možemo samo pretpostavljati s kakvim su osjećajima i nadanjima oboje počeli novi zajednički život u svom egzilu.¹

Pogledajmo kako žive i što rade Zieglerovi u vrijeme izgnanstva od 1933. do 1937. godine na Korčuli. Grad Korčula u to je vrijeme gradić, kao uostalom i danas, s tek nekoliko tisuća stanovnika, a cijeli otok ima oko 19 000 stanovnika. Tu vladaju sasvim drukčiji običaji nego u velikom i dalekom Berlinu. Korčula je i danas prometno zabačen otok: i danas je potrebno oko 10 sati autobusom ili tek nešto manje kombinacijom vlaka i broda, pa se čak i put avionom do Splita ili Dubrovnika pa onda autobusom do Korčule, otegne na najmanje 6–7 sati. Možemo zamisliti kako je to bilo 1933. godine. Mali dalmatinski gradić ima svoj usporeni ritam, svoje običaje i svoj način života, ali i svoje sitne zavisti, podmetanja i ogovaranja. Zieglerovi u tome ne sudjeluju, nego se potpuno izdvajaju drugujući samo s nekoliko domorodaca, među kojima je samo jedna povijesno značajnija osoba – književnik (tada učitelj u Korčuli) Petar Šegedin. Između ostalog, obojica su dijelili lijeve ideje koje je Ziegler (koliko god bio apolitičan) donio sa sobom iz Berlina, a koje je Šegedin kasnije razvio u krugu Krležinih *pečatovaca*. Šegedin je neko vrijeme predavao crtanje, tako da je i na likovnom planu bilo zajedničkih tema. Zieglerove je u Korčuli posjećivao Manès Sperber,² značajni intelektualac o kojem se u nas, kao i o Ziegleru, malo ili gotovo ništa ne zna. Njih troje imali su doista o čemu razgovarati. No to se zbivalo samo povremeno. Istrgnuti iz svoje sredine morali su se osjećati usamljenima i izdvojenima.

U blizini grada kupili su kuću koja i danas postoji. Tu su uredili prostorije za stanovanje i atelier. Koliko kuća, toliko im je zasigurno bila vrijedna i okućnica s pergolom, mediteranskim biljem, narančama i stazama. Tu su pokušali stvoriti svoj svijet; to je bio njihov otok ljubavi. O njihovu životu na Korčuli je u Calwu, u kojem se nalazi zaklada Richarda Zieglera, izdana knjižica s izvodima iz njihovih dnevnika pod naslovom *Die Insel der Liebe*. To nije samo informativno nego i napeto štivo koje se čita gotovo kao krimić, pa taj nevelik tekst toplo preporučujem.³ Kao i mnogi drugi emigranti, oboje stalno pomalo u očaju nešto neodređeno očekuju. Stisla ih je neimaština. Putuju. On u Njemačku ne bi li ugovorio izradu ilustracija za knjige, zaradio nešto novca i ne bi li posjetio roditelje. Putuju zajedno u Zagreb očekujući da ondje ponešto prodaju – Edith primjerice svoje sviloveze, no bez uspjeha. Putuju u Pariz, zapravo sele u Pariz, ali se nakon nekoliko mjeseci potpunoga kraha, shvativši da u Parizu neće izdržati, vraćaju na Korčulu. Nemirne su to godine. Iz svih tih nedaća vraćaju se u svoj svijet, svoju kuću i mediteransko podneblje. Mnogo rade. Tipično germanski nameću si radni ritam i rade dnevne i tjedne planove kojih se nastoje držati. Zato je njihova ostavština, djela koja se još uvijek povremeno otkrivaju i ona druga za koja znamo da su

razasuta »po bijelom svijetu«, vrlo velika, a djela brojna. Ali naravno, mnogo se toga promijenilo. Ulja na platnu postaju rijetkost. Iz korčulanskog razdoblja znamo samo za jedno sačuvano Richardovo ulje: *Adam i Eva u raju*, danas u Gradskome muzeju Korčula.

Richard više ne slika svoje berlinske »dekadentne« slike. Slikati izgubljene melankonične blijede muškarce, štako-raste odeblje buržuje, frivolne dame, fatalne žene, žandare, suce i popove, to u Korčuli doista nema nikakvog smisla. U novom kontekstu drugi su interesi i druge su teme.

Jedna od tema je priroda, krajobraz i bilje. To nam danas izgleda tako suvremeno i tako ekološki. Iz berlinske dekadencije zaranjaju u prirodu. Edith i Richard stvorili su pozamašan opus crteža i akvareliranih crteža korčulanskog bilja. Crtani su u maniri starih »znanstvenih« botaničkih crteža koje poznajemo još iz knjiga iz djetinjstva (sl. 2, 3). Očita je težnja da se u crtežu bude precizan i egzaktan, ali se svejedno, možda ponajviše zbog boje, osjeća i udivljenje crtača i svježina kojom crteži odišu. Daleko je to od suhog botaničkog manira. Ponekad Richard ne može odoljeti pa umjesto znanstvene ilustracije pojedine biljke crta i slika prirodne aranžmane trave i cvijeća intenzivnih boja (žute, ljubičaste, zelene...) koji imaju razmrvljenu i raspršenu kompoziciju i koji djeluju gotovo kao apstrakcija.

Zanimljiva je i kasnija sudbina tih crteža. Edith ih je ponijela sa sobom kada su Richard i ona 1937. preselili u Englesku. Na razgovoru za posao tajnice u društvu za koji se kandidirala, Edith je spominjala upravo crtanje bilja na Korčuli kako bi potkrijepila svoj interes za botaniku. Dobila je posao. Od 1952. do 1963. bila je tajnica vijeća londonskoga »The Linnean Society« (jednog od onih čuvenih engleskih kraljevskih društava smještenih u Burlington House na Piccadillyju). Danas crteži Zieglerovih čine jednu od zbirke crteža i dokumentacije Društva. U izvještaju Društva za 2006. godinu čitamo: »*donation of two albums of watercolours and line drawings of flowers and landscapes carried out on the island of Korkula*«. Te albume poklonila im je Richardova i Edithina kći, Cornelia Ziegler. Evo, tako se djelić *Korkule* neočekivano našao na značajnome mjestu usred Londona. Mrva umjetnosti u hramu znanstvene klasifikacije.

Druga je zanimljiva tema Edithin interes za domaću narodnu predaju, način života i sve ono što bismo nazvali etnologijom ili danas možda kulturnom antropologijom. Bilježi i ilustrira domaću (u originalu »*Yugoslavische*«) bajku *Mlinar i voderena vila*. Cornelia Ziegler prevela je ovu bajku na engleski: *The Miller and the waternymph*, ali zajedno s ilustracijama sve je ostalo na rukopisu. Jedinstven je i svilovez kojim se Edith mukotržno bavila (sl. 4). Par se nadao da bi ove sviloveze mogli prodati pa su zbog toga putovali u Zagreb. Svi su im se divili, hvalili Edith, ali nitko nije ništa kupio pa se par razočaran vratio na Korčulu.

Richard se bavio ilustriranjem knjiga za njemačkog naručitelja i zato je u nekoliko navrata putovao u Njemačku da dogovori posao. I taj je njegov opus obuhvatan i značajan. Nije jednolik i ne može se govoriti o nekom prepoznatljivom Zieglerovom stilu ili načinu ilustriranja. Svaku knjigu i njezin sadržaj Richard je ilustrirao posve novim »stilom« i načinom. Ilustracije svake pojedine knjige čine likovni svijet

za sebe. One pokazuju nepresušnu inovativnost i kreativnost našeg autora. Ovdje donosim jednu ilustraciju, i to iz knjige Heinricha Manna *Henri Quatre* (sl. 5).

Riječ je, naravno, o portretu. Atmosfera je mračna; lice je mračno, teško, u nekoj mješavini zamišljenosti, melankolije i tuge. Osjeća se dalek odjek blijedih, apatičnih, dekadentnih muških likova iz berlinskih godina. Likovna sredstva su jednostavna; brz potez, nervozno izlomljena i izvijenja debela linija i cijele partije lica ostavljene u teškoj sjeni do neprepoznatljivosti, u kojoj nije jasno gdje i kako brada i lice tonu u ovratnik. Doista majstorski nacrtano.

Nedavno, 2007. godine, za svog boravka u Korčuli kći Cornelia dobila je neobičan rođendanski poklon. Teški zamotuljak s vrpcom. U njemu je bilo 20 mapa radova njezina oca. Spakirane u kutiju mape su boravile na tavanu preko 70 godina. Uzevši to u obzir, umjetnine su u razmjerno dobrome stanju. Oštećenja se odnose samo na manje ili veće smeđe mrljice, tzv. foxing. Bilo bi dobro da se ovi papiri čuvaju u boljim mikroklimatskim uvjetima, a prije ili kasnije da se i konzervatorski tretiraju. U mapama se našlo mnoštvo ručno otisnutih grafika, crteža, ilustracija i rukom pisanoga teksta. Sve u količini od koje se čovjeku zavrti u glavi, preko 300 pojedinačnih djela u mapama, dosad nikome poznatima. Među njima su i dva Edithina crteža (sl. 6).

Sve te silne crteže tek treba proučiti, no sigurno je da sadrže sva bitna obilježja Richardove umjetnosti korčulanskog razdoblja. Vjerojatno se većina odnosi na ilustracije za knjige, kao što je već spomenuti Henrik IV. Heinricha Manna, te na studije i skice koje je producirao u nevjerojatnim količinama. Bit će s ovim mapama još itekako velikoga povijesno-umjetničkog posla.

Već smo u pastelu (sl. 1) vidjeli da i u svoja ulja, crteže, grafike i paste unosi poput Grosza karikaturne elemente. U tim djelima ima pretjerivanja te neočekivanih i preuveličanih detalja, ali izobličenja nikada ne mijenjaju fizičku prepoznatljivost lika. Isti princip Ziegler prenosi u svoje političke karikature (sl. 7).

Richard je predobar promatrač i crtač da bi imao problema s »hvatanjem« karakterističnih detalja nečije fizionomije. Za mnoge, pa i naše recentne karikaturiste, to je često problem, ali za crtača Zieglerova kalibra to je tek sigurna podloga od koje se polazi. Linije kojima crta su duge, usporedne i dolaze u snopovima, posebno na šinjelu i Hitlerovoj odjeći, dok križanjem snopova linija cijeli lik dobiva na napetosti, a cijela površina crteža na dinamici. Od znakovlja samo križ ukazuje na nacističku ikonografiju, ali i to je dovoljno. Odmah nam je jasno o kakvoj je uniformi riječ. Na licu sve se zgušnjava, potezi su kraći i jedino ovdje imamo kratke spiralne linije na licu i čelu koje nas vode do najvažnijeg prenaplašenog, preljutog pogleda ispod gustih obrva i jakih kostiju nad očima. Hitler je ismijan jer njegova ljutnja nije potkrijepljena naznakom snage i odlučnosti. Riječ je o uzaludnom, nemoćnom bijesu kao kad se dijete »duri«. Zbog svega toga mislim da je riječ o jednoj od najboljih karikatura Hitlera uopće.

The National Archives iz Londona na svojoj web-stranici u rubrici *Education* namijenjenoj djeci školske dobi ima stranicu posvećenu učenju o Hitleru. Kao izvor za pedagošku jedinicu pod brojem 3 upravo je ova Richardova karikatura

Hitlera koju smo reproducirali.⁴ Od podataka koji se navode pogrešan je datum, kao i to da je Vlada Velike Britanije naručila karikaturu. Niti ju je naručila, niti je davala neke upute, i nije posrijedi 1944. godina, već je ovu i druge karikature Ziegler nacrtao na Korčuli, dakle gotovo deset godina prije, kada još nije znao da će se na neko vrijeme skrasiti u Engleskoj.

U našem izboru crtica iz korčulanskog života i djela Edith i Richarda izdvojit ćemo još nevelike paste i akvarele s korčulanskim pejzažima; Edith je uglavnom radila akvarele, iako ima i nešto pastela (sl. 8). U našem primjeru vidimo da je riječ o nježnom, finom, jedva primjetnom crtežu tankih linija koji je potom obojen akvarelom. Očito kist i pero slijede ono što oko vidi. Nema tu nekih velikih kompozicijskih pokušaja i namjera, a primjenjuje se i lokalna boja bez većih intervencija. Akvarel je pomalo naivan, ali mu ta nevinost i prostodušnost daju ipak određenu draž. Neki od njezinih pejzaža imaju i dokumentarne vrijednosti jer na njima možemo prepoznati pojedina sela, kuće, brda na otoku.

Richard je druga priča. On je i prije radio male skicozne, brzopotezne pejzaže u pastelnoj tehnici i to posebno za svojih čestih putovanja u Italiju. Taj svoj običaj da bilježi krajolike u kojima se zatekao nastavio je i na Korčuli. Tako je nastalo nekoliko desetaka malih pastela s krajobrazima Korčule (sl. 9).

To su djela rađena u jednomu dahu, brzo i sigurno – gotovo impresije. Neka od njih su bliža realnosti, a neka su gotovo apstrakcije u kojima su more, brda, sunce, poneka kuća i raslinje postali samo povod za igru linija, mrlja i boja. Na našem primjeru to je naznačeno i u naslovu *Gelbe Wolke über bewegtem Land*. Važno je da je oblak žut i da je iznad uznemirene ili olujne zemlje. U prednjem planu zemlja je doista uzbibana od silnih zmijolikih poteza svjetlozelenih i tamnozelenih linija, lazurnih mrlja sa samo tu i tamo kratkim crnim linijama i malim crnim mrljama koje slici daju kakvu-takvu krhku arhitektoniku i tako je otimlju apstrakciji. Jasne i kontinuirane, izvijene horizontalne linije obrisa brda i horizonta donekle smiruju taj silni pokret odozdo i tako ukroćuju i stabiliziraju sliku. Oblaci su, kako i naslov kaže, nad brdima žuti, a njihov odraz vidimo na padinama brda ispod njega, da bi se na kraju prema gledatelju nebesa potpuno otvorila i postala nedefinirana plava i prljavosiva mrlja bez konture. Riječ je o pomalo izokrenutoj perspektivi u kojoj su linije jasnije, preciznije i čitljivije na horizontu, na udaljenim dijelovima slike, a nejasnije, gotovo apstraktne u dijelovima slike koji su nam bliži. Obrnuta perspektiva vrijedi i za uporabu boje – najtoplije su u dubini slike u predjelu krajolika koji nam je najdalji, što se kosi s našim svakodnevnim iskustvom. To slici daje dodatnu dramatičnost i začudnost. Isti obrazac Richard koristi i na drugim pastelima, negdje više, a negdje manje. U talijanskim pastelima možemo često naći eksperimentiranje s pomalo kubističkim pristupom u kojem su kuće ili barem neki dijelovi krajolika prikazani ukroćeni ili uhvaćeni u kubuse, u pravokutna geometrijska tijela pokraj kojih se prostiru kopno, more ili nebo, interpretirani su kao i kod ovih naših korčulanskih pejzaža slobodnim debelim linijama i mrljama. Od tog kontrasta Ziegler je potpuno odustao, tako da na našim slikama imamo krajobraze oslikane slobodnim linijama i mrljama s vrlo malo tektonike. Sve

su to impresije ili ekspresije, ako vam je draže da Richard kao Nijemac bude ekspresionist.

Richard je i inače često primjenjivao dva potpuno različita slikarska izraza na jednoj slici i tako dobivao neobičnu kombinaciju koja je sve više na cijeni. Kao ilustracija neka nam posluži slika *Die Polizei* (sl. 10).

Središnji dio slike zauzimaju tri lika, mladi muškarac i žena u prednjem planu i još jedan mladi muški lik iza njih. Svo troje prikazano je do malo ispod pojasa i golih poprsja. Muški lik u prednjem planu s malim brčićima prodorno nas promatra. Precizno je zabilježen svaki detalj na njihovim licima i tijelima, svaka dlačica, svaki uvojak, svaka žilica pod kožom. Možemo reći da je riječ o potpunom realizmu, beskompromisnom slikanju onog što se vidi, *extra mimesis*, preuranjenom superrealizmu, preteči fotografskog realizma. No ovi likovi ovdje služe u druge svrhe, a ne da se divimo zanatskom slikarskom umijeću autora, iako je ono zavidno. Oni su po obodu slike okruženi s nekoliko likova i lica iz sasvim druge priče. Nema ni govora o realizmu. Dolje lijevo vidimo damsko lice, u tričetvrt profilu s nekim prljavožutim šeširo, jarko namazanim usnicama i predugog šiljatog nosa i brade, kako poluotvorenih očiju blazirano i nezainteresirano gleda negdje mimo nas. U sredini izviruje lice poput geografske karte naborane, bogate starije buržujke s ekstravagantnim šeširo, i dva titrava pera na njemu te naznakom krznenog kaputa ili ovratnika. Ružno je to karikaturno lice starije bogate žene (rekli bi narodski babe), velikih zakrvavljenih očiju. Dolje desno iz kadra izviruje on, buržuj srednjih godina s obveznim *halbcylinderom* i cigarom u ruci. Naslikan je u strogom profilu i ružan sa svojim velikim orlovskim nosom i iskrivljenim ustima. No zato pred njim izviruje lijepo lice (očito njegov »komad«) isto tako u profilu, napućenih usana, koje kao da je upravo sad na trenutak prestalo plesati *charleston*. Na lik nježne djevojke gotovo da se bradom naslanja ružni debeli lik protestantskog popa. Iza muškog lika grčevita je u grimasu iskrivljena faca žandara koji je svoju šapu stavio na njegova ramena posve sigurno sa zlom namjerom. U pozadini su još jedna debela dama na biciklu, slikana sa stražnje strane, dva koketna djevojačka lika od kojih nas jedan zavodi pogledom i još jedna dama s malim psom i njegovim crvenim ukrasom. Sjajna slika prepuna poruka, ironije, smisla za tragično i smiješno. Dva svijeta potpuno različita zbog poruke stavljena u jednu sliku.

Sliku ne navodim i ne reproduciram slučajno. 4. prosinca 2010. godine u kući Ketterer Kunst bila je dražba. Slika *Die Polizei*, ulje na platnu autora Richarda Zieglera, prodana je za 610 000 eura (da ne bude zabune: šeststodeset tisuća eura) ili za 811 300 dolara. Toliko u bijelom svijetu vrijedi Ziegler.

U nas on, nažalost, ne vrijedi ništa. Kako to? Pa evo dokaza.

Prvo sam pokušao upozoriti na Zieglera i na našu vezu s njim za vrijeme izložbe njemačkog ekspresionizma u Zagrebu (to

je ono spominjano vrijeme u nas kad se onako žestoko mlataralo sintagmom *Neue Sachlichkeit*). Nudio sam prezentaciju. Bezuspješno. Pokušao sam zajedno s kćeri našeg para, Corneliom Ziegler i Muzejom u Korčuli organizirati izložbu na Korčuli. Bezuspješno. Onda je uslijedio sličan pokušaj s Muzejom Mimara da Zieglerove predstavimo u Zagrebu. Bezuspješno. Bilo je govora o umjetninama koje bi kći kao donaciju ostavila u Hrvatskoj. Manji dio umjetnina poklonjen je Gradskome muzeju Korčula uz nevjerojatan uvjet, da Muzej nabavi metalni ormar ladičar kako bi se umjetnine u njemu mogle čuvati. Hm. U Zagrebu neki se nećkaju primiti donaciju, rečeno nam je da nema prostora, da treba pisati molbu... Treba moliti da se donacija primi. Hm.

Dobro, ne nude nam se platna koja vrijede stotine tisuća eura, ali nadam se da ste se uvjerali da i crteži, ilustracije, pasteli... takvog majstora kao što je Ziegler, a koji još povrh toga kao motiv imaju Korčulu ili koji su tu na Korčuli rađeni, imaju neku vrijednost i za nas.

Imaju li?

Bilješke

1
One koje eventualno zanimaju životopisi Zieglerovih upućujem na članak: ŽELIMIR LASZLO, Edith i Richard Ziegler, u: *Godišnjak grada Korčule*, 13 (2010.), 170–180. Nastojat ću ovdje ne ponavljati podatke koje sam ondje iznio.

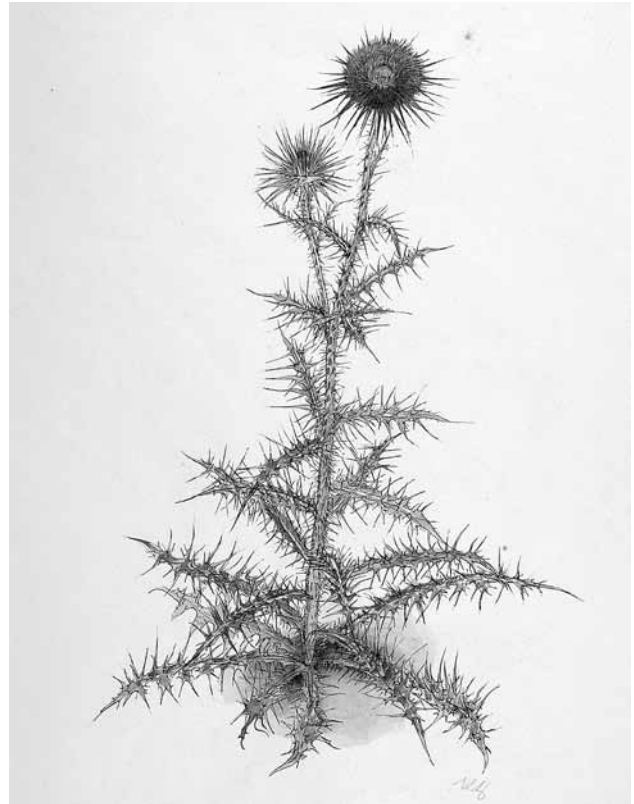
2
Manès Sperber je austrijsko-francuski pisac, esejist i psiholog. Učenik je Alfreda Adlera s kojim se razišao 1932. godine. Dakle, neposredno prije no što su Zieglerovi emigrirali iz Njemačke. Najpoznatije književno djelo mu je trilogija *Qu'une larme dans l'océan* (Like a Tear in the Ocean). Richard i Manès upoznali su se u Berlinu 1927. godine.

3
Knjižica je u nas prevedena i objavljena: GEORG BODAMER, Calw, »Otok ljubavi« – Edith i Richard Ziegler na Korčuli 1933. – 1937., u: *Godišnjak grada Korčule*, 13 (2010.), 180–200.

4
Vidi: <http://www.nationalarchives.gov.uk/education/lesson06.htm>. Obrada i pitanja su zanimljiva pa ih donosim u cjelini: »Look at Source 3. (naša karikatura, op. a.) This is a drawing of Adolf Hitler by Richard Ziegler in about 1944. What impression of Hitler does the picture give you? How has the artist created this impression? The government paid the artist to produce this picture. What instructions do you think the artist was given by the government? Can the picture be considered as reliable evidence of what Hitler was like? Given the date of the picture, how accurate do you think it is at displaying how Hitler would have been acting? Why do you think this?«

1. Richard Ziegler, *Solide Schlafstelle für besseren Herrn*, pastel, 1927./1928., 49,5x36,4 cm

3. Richard Ziegler, kolorirani crtež na papiru, 43,0x27,5 cm, signirano: RZ

2. Edith Ziegler, kolorirani crtež na papiru, 28,5x16,1 cm, signirano: v. 34. Et

4. Edith Ziegler, svilovez, ilustracija za bajku

5. Richard Ziegler, ilustracija za knjigu Heinricha Manna »Henri Quatre« (Henrik IV), monotipija, 1935.

7. Richard Ziegler, Ljutiti Hitler, karikatura, tuš, papir, signirano: RZ

6. Richard Ziegler, ilustracija

8. Edith Ziegler, *Dunkler Stamm*, akvarel, 1934., signirano: Et

9. Richard Ziegler, *Gelbe Wolke über bewegtem Land*, pastel, 1933.

10. Richard Ziegler, *Die Polizei*, 1929., ulje na platnu, 80,5x100 cm, signirano i datirano